

ŞİDDETİN KAYNAĞI. DİN Mİ?

Özellikle son çeyrek asırdır Müslüman kimliği taşıyan insanlar tarafından işlenen siyasal amaçlı pek çok şiddet ve terör eyleminin doğurduğu olumsuz sonuçların, bazı art niyetli ve önyargılı entelektüeller tarafından, genelde, adı barış anlamına gelen *silm* kökünden türemiş olan İslâm Dini'ne; özelden ise onun temel referanslarına fatura edilmekte olduğunu gözlemlemekteyiz. Diğer taraftan bireysel tutku ve hırsların gerçekleştirilmesine matuf siyasal içerikli eylemlere dinsel meşruiyet kazandırmak amacıyla bazı Kur'an âyetlerinin kendi özel bağlamlarından ve Kur'an'ın bütünlüğünden ayrı olarak yorumlanması sonucu, terörün ve şiddetin en kuvvetli motivasyon kaynaklarından biri olarak görülen dinsel dışlayıcılık eğilimleri-

nin güçlendiği ise şahit olunan diğer bir gerçekliktir. Maalesef bu eğilimler, çoğu kez psikolojik ya da psiko-sosyal faktörlere bağlı olarak tezahür eden aşırı taassupla beslenmekte; dolayısıyla da şiddet ve terör eylemlerine dönüşebilmektedir. Bizi burada ilgilendiren asıl husus, söz konusu dışlayıcılık eğilimlerine referans olarak kullanılan âyetlerdir. Bu tür âyetlerden en çok referansta bulunulandan birinde şöyle buyurulmaktadır:

“Haram aylar çıkınca müşrikleri bulduğunuz yerde öldürün; onları yakalayın, onları hapsedin ve onları her gözetleme yerinde oturup bekleyin. Eğer tövbe eder, namazı dosdoğru kılar, zekâtı da verilerse artık yollarını serbest bırakın. Allah yarlıgayan, esirgeyendir.” (9/Tevbe, 5)

Elbette Kur'an'da, bu âyetin yanında, günahkâr ve isyankâr mü'minlere ve hatta diğer dinlere mensup insanlara gösterilen toleransı dile getiren onlarca âyet sıralamak mümkündür.¹ Ancak herhangi bir kimse, yukarıda zikredilen âyeti kendi bağlamından ve Kur'an'ın bütünlüğünden kopararak tek başına değerlendirecek olursa, gerçekten de daha önce dile getirilen endişeleri haklı çıkarabilecek sonuçlara ulaşabilir. Meselâ İslâm'a ve Müslümanlara doğrudan zarar verenlerin bu durumlarını ortadan kaldırmaya yönelik yapılacak olanları anlatan bu âyeti tek başına bir argüman olarak kullanan herhangi bir kimse, tövbenin, namazın ve zekatın her üçünü birden ya da herhangi birini veya ikisini terk eden herkesi müşrik kategorisinde görerek, onlarla bu üç ilâhî buyruğu yerine getirinceye kadar savaşmayı kendisine yüklenmiş bir dinsel görev olarak addedebilir. Yine herhangi bir kimse söz konusu âyeti, parçacı bir yaklaşımla tek başına ele aldığı anda, çok daha geniş kapsamlı çıkarımlarda bulunabilir. Meselâ böyle bir kimse, din kavramına kendi bireysel bakış açısından hareketle özel bir anlam yükleyerek o anlamın dışında kalan herkese savaş açılması gerektiğini varsayabilir. Nitekim bu tür bir yaklaşımla Hâricîler, tek bir âyetin yalnızca bir kısmını sloganlaştırarak Hz. Ali gibi cenetle müjdelenmiş bir dinî ve siyasî otoriteyi bile tekfir edebilecek konuma gelmişlerdir.

Âyetleri kendi özel bağlamlarından kopararak yapılan yorum ve içtihadlardan kaynaklanan bu tür tehlikeli ve dinin temel amaçlarıyla hiç de uyumsuz eğilimlerin, Kur'an'a bir bütün olarak yaklaşıldığında ne kadar yanlış oldukları açıkça görülebilecektir. Biz burada konuyu kısa tutmak açısından, yalnızca bir iki âyeti hatırlatarak konumuzu noktalamak istiyoruz.

“Dinde zorlama yoktur. Artık doğrulukla eğrilik birbirinden ayrılmıştır...”²

“Allah, sizinle din uğrunda savaşmayan ve sizi yurtlarınızdan çıkarmayanlara iyilik yapmanızı ve onlara âdil davranmanızı yasaklamaz. Çünkü Allah, adaletli olanları sever. Allah, yalnız sizinle din uğrunda savaşanları, sizi yurtlarınızdan çıkar-

ranları ve çıkarılmanız için onlara yardım edenleri dost edinmenizi yasaklar. Kim onlarla dost olursa işte zalimler onlardır.”³

Sonuç olarak, savaş âyetleriyle bu tür âyetlerin birbirinden ayrı olarak düşünülmesi, Kur'an'ın evrensel hedefleri açısından mümkün görünmemektedir. Çünkü bizzat Tevbe Suresi'nin “kılıç âyeti” olarak meşhur olan ve yukarıda geçen 5. âyetinin hemen sonrasında, Allah'ın sözleşmeleri ihlal edip tecavüzde ve hak ihlalinde bulunan müşrikler için öldürme emrini verdiği açıkça ifade edilmektedir.⁴ Şüphesiz Kur'an bütünlüğünü, onun genel ve aslî hedeflerini dikkatlerinden kaçırarak bazıları, Tevbe Suresi'nin söz konusu âyetiyle konuya ilişkin diğer âyetlerin hükümlerinin geçersiz kaldığını/nesh edildiğini iddia etmiştir.⁵ Ancak “sâbit olan bir hükmün, daha sonra ge-

len şer'î bir delille kaldırılıp izale edilmesi”⁶ olarak ifade edilen nesh üzerinde ciddi tartışmalar yapılmış ve bir görüş birliğine varılamamıştır.⁷ Böylesine tartışmalı bir teorik zemin üzerinden hareketle Allah ve Resûlü adına, vahim sonuçlar doğurabilecek hükümler vermenin ne derece doğru ve isabetli olduğunu okuyucuların takdirine bırakıyoruz.

Dipnot

* Doç. Dr.

- 1 4/Nisâ, 48, 116; 8/Enfâl, 61; 16/Nahl, 125; 25/Furkân 63; 18/Kehf, 29; 39/Zümer, 53 ve Allah'ın dilediğini bağışlayıp dilediğine azap edeceğine dair daha pek çok âyet...
- 2 2/Bakara, 256.
- 3 60/Mümteherine, 8-9.
- 4 Bz., 9/Tevbe, 7-14.
- 5 Bkz. Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut 1992, I, 490; VII, 231, 308; İbn Rüşd, *Bidâyetu'l-Müctehid*, Beyrut, trhsz. I, 280-283.
- 6 Talip Özdeş, *Kur'an ve Nesh Problemi*, Ankara 2005, 19.
- 7 Bu tartışmalar için bkz., a.g.e., 25-99.